

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 336.143:336.22

DOI: [10.31499/2616-5236.3\(25\).2023.286572](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(25).2023.286572)

*Nadiia Holovai, Vinnytsia Education and Research Institute of Economics, West Ukrainian National University
Candidate Of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance*

**ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В
УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ
TAX POLICY AND FEATURES OF ITS IMPLEMENTATION IN
WARTIME CONDITIONS**

***Анотація.** У статті розглянуто основні проблеми та визначено подальші шляхи адаптації вітчизняної економіки до сучасної соціально-економічної парадигми, що склалася у нових реаліях воєнного стану. Доводиться теза, що пріоритетним завданням держави в розрізі податкової політики є створення стабільної та ефективної податкової системи, а також розробка необхідних передумов для подальшої інтеграції України у світове співтовариство.*

***Abstract.** The article examines the main problems and determines further ways of adapting the domestic economy to the modern paradigm of socio-economic relations that have developed in the new realities of the martial law. The purpose of the article is to reveal the essence of tax policy and systematize the methods of its implementation in modern economic conditions.*

During the research, it was established that the basis of fiscal policy is the tax policy, which ensures the organization of tax planning, regulation and control at the state level. Tax policy serves as the basis for creating a mechanism for economic growth of the state, growth in the level of its gross domestic product and national income.

The thesis is proved that the priority task of the state in terms of tax policy is the creation of a stable and effective tax system at the national level, which would enable the construction of an effective taxation system, namely a fair approach to taxation of all categories of taxpayers, the formation of a sufficient volume of tax payments to the budgets of all levels, as well as creating the necessary factors for Ukraine's further integration into the world community.

Approaches to determining the essence of tax policy are summarized, its role in state regulation of socio-economic relations is substantiated. It has been established that today the tax policy is fully oriented to the existing market situation and, depending on the situation, determines the relationship between taxpayers and the state.

Based on the conducted research, the following conclusions were drawn: firstly, during the period of full-scale Russian military aggression in Ukraine, the domestic economy managed to adapt to functioning in a new paradigm; secondly, the Government settled the main issues and determined the specifics of income tax, value added tax, excise tax and single tax for business entities during the martial law period. At the same time, taking into account the modern challenges caused by military aggression on the part of Russia, the main strategic task of tax policy in Ukraine today is the accumulation of tax revenues for national security and defense and for the implementation of martial law measures in order to stabilize the economic situation in Ukraine.

Key words: *tax policy, tax revenues, government regulation, fiscal policy, budget system, military aggression, economic challenges, economic growth*

Ключові слова: *податкова політика, податкові надходження, державне регулювання, фіскальна політика, бюджетна система, військова агресія, економічні виклики, економічне зростання*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Ефективним інструментом регулювання соціально-економічних відносин в будь-якій країні є її фіскальна політика, яка спрямована не стільки на постійне та безперервне забезпечення дохідної частини бюджету, скільки на формування основних векторів розвитку економіки країни через стимулювання конкурентоспроможності як пріоритетних галузей національної економіки, так і відповідних регіонів країни в цілому, що забезпечується, передусім, через дієві податкові важелі та механізми.

За таких умов, базисом фіскальної політики виступає саме податкова політика, що забезпечує організацію податкового планування (прогнозування),

регулювання та контролю на державному рівні. Фундаментальним завданням податкової політики є створення на національному рівні стабільної та ефективною податкової системи, яка б уможливила побудову ефективною системи оподаткування, а саме справедливий підхід до оподаткування усіх категорій платників податків, формування достатнього обсягу надходжень податкових платежів до бюджетів усіх рівнів, а також створення необхідних чинників для подальшої інтеграції України у світове співтовариство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання податкової політики досліджуються у працях багатьох вчених та практиків, зокрема В. Андрущенко [1], В. Баранової [2], З. Варналія [3], О.

Десятнюка [4], Т. Єфименко [5], Ю. Іванова [6], А. Крисоватого [7], А. Кізими, Л. Козарезенко [8], П. Мельника, В. Опаріна, М. Пасічного [9], А. Соколовської [10], А. Нікітішина [13], О. Третякової [16] та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми.

Водночас, зважаючи на вагомий вклад вищезазначених дослідників, питання нових реалій податкової політики в умовах воєнного стану потребують ґрунтовної систематизації й аналізу з метою визначення основних проблем та визначення подальших шляхів адаптації вітчизняної економіки до сучасної парадигми соціально-економічних відносин.

Формулювання мети статті.

Метою статті є розкриття сутності податкової політики та систематизація методів її реалізації в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Побудова ефективної системи оподаткування на всіх рівнях є пріоритетним завданням регулювання економічними відносинами на державному рівні. Ефективне управління податковими процесами за функціонування сучасних ринкових умов уможливорює дієве функціонування та розвиток у перспективі суб'єктів бізнесу на умовах самофінансування й самокупності.

В.Г. Баранова визначає податкову політику як регламентовану нормами фінансового права, закріпленими в законах та інших нормативно-правових актах із питань оподаткування, сукупність

податкових відносин, які опосередковуються фінансовими органами, що забезпечують адміністрування податків і проявляються в конкретних формах оподаткування [2]. Водночас в даному визначенні прослідковується ототожнення понять «податкова політика» та «система податків і зборів», що надто звужує сутність податкової політики як економічної категорії. Відповідно до ст. 10 Господарського кодексу України податкова політика «...спрямована на забезпечення економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів» [12].

На думку А. Нікітішина: «...економічні перетворення зумовлюють необхідність у постійному підвищенні обґрунтованості та ефективності податкової політики як комплексного та цілеспрямованого впливу держави на систему соціально-економічних відносин країни шляхом їх впорядкування відповідно до поставлених стратегічних і тактичних цілей соціально-економічного розвитку в інтересах суспільства» [13].

Податкова політика слугує базисом творення механізму економічного зростання держави, зростання рівня її валового внутрішнього продукту та національного доходу. Зокрема, парадигма вітчизняної податкової

політики на сучасному етапі характеризується схваленням «Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2022-2025 роки». Дана Стратегія спрямована на формування більш ефективної та стійкої системи управління державними коштами та розвиток соціально-орієнтованої економіки, що посилить подальші інтеграційні процеси вітчизняної економіки зі світовим ринком, зокрема створить передумови для поглиблення співпраці з країнами-членами ЄС. Зазначеним документом окреслені наступні стратегічні цілі: «дотримання загальної бюджетно-податкової дисципліни у середньостроковій перспективі; підвищення ефективності розподілу ресурсів на рівні формування державної політики; забезпечення ефективного виконання державного та місцевих бюджетів; підвищення рівня прозорості та підзвітності в управлінні державними фінансами; розвиток управління людськими ресурсами у сфері державних фінансів» [14].

Водночас, повномасштабне вторгнення російської федерації 24 лютого 2022 року та, як наслідок, введення воєнного стану в Україні, обумовило активне прийняття Урядом ряду рішень по перегляду механізму функціонування бюджетної системи, а саме порядку формування дохідної частини бюджету з метою забезпечення належного виконання відповідних функцій з боку держави в умовах війни. За наявних викликів, Верховна Рада України оперативно почала вносити необхідні зміни до

діючого законодавства та приймати нові нормативно-правові акти, які повинні були адаптувати функціонування вітчизняної економіки до умов воєнного часу.

Зокрема, законодавцями, на період дії воєнного стану зупинений перебіг строків, що встановлені Податковим кодексом України, контроль за дотриманням якого покладено на відповідні контролюючі служби. Зазначені зміни, обумовлені тим, що під час військових дій на території нашої держави, дотримання строків є досить ускладненим і у суб'єктів господарювання можуть виникнути труднощі щодо можливості вчасної сплати податкових платежів та подання звітності. Крім того, платники податків, які не дотрималися визначених Податковим кодексом України термінів виконання податкових зобов'язань в у зв'язку з безпосередньою участю у воєнних діях, звільняються від відповідальності за умови подальшого виконання цих зобов'язань протягом одного місяця з дня закінчення дії наслідків, що унеможливили їх виконання. Також, Урядом врегульовано основні питання та визначено особливості справляння податку на прибуток, податку на додану вартість, акцизного податку та єдиного податку для суб'єктів господарювання у період воєнного стану [15].

За період повномасштабної російської військової агресії в Україні вітчизняна економіка встигла адаптуватися до функціонування в новій парадигмі.

Офіс Президента спільно з Кабміном та профільними міністерствами протягом всього цього часу намагалися зменшити податкове навантаження на бізнес та поєднали зусилля по розробці радикально нової податкової реформи. Запропонована урядом нова податкова модель характеризується зниженням ставок податку на прибуток, податку на доходи фізичних осіб і податку на додану вартість. Разом з тим, особливої уваги набуває посилення контролю за дотриманням податкового законодавства. Однак, на сьогодні, запропоновані фіскальні зміни не знайшли повної підтримки у парламентському податковому комітеті та Міністерстві фінансів і потребують доопрацювання.

На сьогоднішній день податкова політика у повній мірі орієнтується на наявну кон'юнктуру ринку та залежно від ситуації визначає взаємовідносини між платниками податків та державою. Досвід 2022 року показав, що державна податкова політика в цілому спромоглась вчасно адаптуватися до політичних та економічних змін. Водночас, беручи до уваги сучасні виклики, спричинені військовою агресією з боку росії, головним стратегічним завданням податкової політики в Україні на сьогодні є акумулювання податкових надходжень на національну безпеку і оборону та на здійснення заходів правового режиму воєнного стану з метою стабілізації економічної ситуації в Україні.

Висновки. Підбиваючи підсумок проведеного дослідження,

можемо дійти висновку, що за сучасних умов податкова політика повинна бути достатньо гнучкою та вчасно реагувати на відповідні економічні виклики й загрози. За таких умов, основними напрямками податкової політики сьогодні повинні стати зниження податкового тягаря, оптимізація структури податкових надходжень, що забезпечується передусім за рахунок побудови економічно обґрунтованого податкового адміністрування та налагодженій чіткій державній податковій стратегії. Ефективність провадження вищезазначених процесів належатиме, передусім, від таких чинників: оперативний моніторинг необхідності внесення змін до законодавчої бази відповідно до коливань в економіці та суспільстві, дотримання принципів оподаткування, впровадження системи мотивації платників податків.

Ефективне функціонування податкової політики в Україні забезпечить вирішення низки питань котрі ставить перед собою держава з метою реалізації пріоритетних соціально-економічних завдань та покращення у сфері справляння податків й збільшення податкових надходжень до бюджету. Отже, чіткий механізм побудови податкової системи та гармонійна податкова політика сприятимуть збалансованості бюджету, підвищенню рівня зайнятості населення та покращенню інвестиційного клімату на національному рівні.

References

- Andrushchenko V. (2019). *Imperatyv fiskal'noyi solidarnosti. [Imperative of fiscal solidarity]. Ekonomichnyy visnyk. Seriya: finansy, oblik, opodatkuvannya – Economic Herald. Series: finance, accounting, taxation, 3, 13-19.*
- Baranova V. G. (2010). *Podatkova systema [Tax system]. Odessa: VMV. [In Ukrainian].*
- Varnaliy Z. (2018). *Podatkova systema Ukrayiny: Instyutsional'no-funktsional'na struktura ta shlyakhy modernizatsiyi [Tax system of Ukraine: Institutional and functional structure and ways of modernization]. Ekonomichnyy dyskurs – Economic discourse, 2, 15-24.*
- Desyatnyuk O., Marchenko L. (2021). *Naukovo-metodychni determinanty podatkovoyi polityky v umovakh transformatsiyi natsional'noyi ekonomiky [Scientific and methodological determinants of tax policy in the conditions of transformation of the national economy]. Fiskal'na i monetarna polityka. Svit finansiv – Fiscal and monetary policy. The world of finance, 4 (69), 8-19.*
- Yefimenko T. (2017). *Fiskal'nyy prostir i stabilizatsiya derzhavnykh finansiv [Fiscal space and stabilization of state finances]. Finansy Ukrayiny – Finances of Ukraine, 9, 7-28.*
- Ivanov Yu. (2009). *Funktsiyi podatkiv ta podatkove rehulyuvannya [Functions of taxes and tax regulation]. Formuvannya rynkovoyi ekonomiky v Ukrayini – Formation of market economy in Ukraine, 19, 36-43.*
- Krysovaty A. (2006). *[Podatky ta inflyatsiya: filozofiya zalezhnosti Taxes and inflation: philosophy of dependence]. Svit finansiv – The world of finance, 4 (9), 56-66.*
- Kozarezenko L. (2018). *Podatkova polityka v zabezpechenni sotsial'noyi funktsiyi derzhavy [Tax policy in ensuring the social function of the state]. Biznes Inform – Business Inform, 11, 420-426.*
- Pasichnyi M. (2021). *Fiskal'ni ta monetarni instrumenty vplyvu na ekonomichnyy rozvytok [Fiscal and monetary instruments of influence on economic development]. Ekonomichnyy visnyk Universytetu – Economic Bulletin of the University, 48, 215-224.*
- Sokolovska A. (2014). *Shlyakhy reformuvannya podatkovoyi systemy Ukrayiny [Ways of reforming the tax system of Ukraine]. Finansy Ukrayiny – Finances of Ukraine, 12, 103-121.*
- Podatkova polityka. Ministerstvo finansiv Ukrayiny [Tax policy. Ministry of Finance of Ukraine]. URL: <https://mof.gov.ua/uk/tax-policy> (accessed: 20 December 2022).*
- Hospodars'kyi kodeks Ukrayiny vid 16.01.2013 № 436-IV [Economic Code of Ukraine dated January 16, 2013 № 436-IV]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (accessed: 20 December 2022).*
- Nikitishin A. (2019). *Podatkova polityka v umovakh ekonomichnykh peretvoren' [Tax policy in the conditions of economic transformations]. Kyiv. nats. torh-ekon. un-t – Kyiv National University of Trade and Economy, 480. [In Ukrainian].*
- Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny «Pro skhvalennya Stratehiyi reformuvannya systemy upravlinnya derzhavnymy finansamy na 2022 – 2025» vid 29 hrudnya 2021 r. № 1805-r [Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of the Strategy for reforming the state finance management system for 2022- 2025» dated December 29, 2021 № 1805-r]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (accessed: 20 December 2022).*
- Department of Justice. Reformuvannya podatkovoyi systemy Ukrainy - yak sposib vyrishennia podatkovykh kolizii [Reforming the tax system of Ukraine – as a way to resolve tax conflicts] (website). URL: https://minjust.gov.ua/m/str_6905. (accessed: 20 December 2022).*

Tretyakova O. V. (2014). *Vplyv podatkovoï polityky na ekonomichni stan ta podalshyi rozvytok krainy [The influence of tax policy on the economic condition and further development of the country]. Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Ekonomichni nauky [Scientific Bulletin of Kherson State University. Economic sciences] (electronic journal). Vol. 5. No. 4. P. 147-149. URL: [http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Podatková-polityka.pdf](http://econom.chnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Podatкова-polityka.pdf). (accessed: 20 December 2022).*